

शासकीय/अशासकीय व्यक्तींची “आंतरधर्मीय
विवाह-परिवार समन्वय समिती (राज्यस्तरीय)”
गठीत करण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: विवाह-२०२२/प्र.क्र.२१८/का-०२
नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : १५ डिसेंबर, २०२२.

वाचा :- महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय क्र. विवाह-२०२२/प्र.क्र.२१८/का-०२,
दि.१३.१२.२०२२ व दि.१४.१२.२०२२

प्रस्तावना :-

आंतरजातीय / आंतरधर्मीय विवाह केलेल्या मुली/महिलांना सहाय्य करण्यासाठी व्यासपीठ उपलब्ध करून देऊन त्याबाबतच्या कार्यवाहीचा आढावा घेण्याकरीता मा.मंत्री (महिला व बाल विकास) यांच्या अध्यक्षतेखाली शासन निर्णय दिनांक १३.१२.२०२२ अन्वये शासकीय/अशासकीय सदस्यांची “आंतरजातीय/आंतरधर्मीय विवाह-परिवार समन्वय समिती (राज्यस्तरीय)” गठीत करण्यात आली आहे. सदर समितीमध्ये सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

नोंदणीकृत / अनोंदणीकृत विवाह, धार्मिक स्थळी करण्यात आलेले विवाह, पळून जाऊन केलेले विवाह अशा प्रकारे आंतरधर्मीय विवाह केलेल्या व्यक्तींची इत्यंभूत माहिती प्राप्त करणे. नवविवाहीत मुली/महिला तसेच त्यांच्या कुटुंबियांशी संपर्क करून सद्यःस्थितीत ते एकमेकांच्या संपर्कात आहेत किंवा कसे? याबाबत माहिती घेणे. स्वतःच्या कुटुंबियांच्या संपर्कात नसलेल्या मुली/महिला यांची त्यांच्या आई-वडिलांच्या सहाय्याने माहिती घेणे. आई-वडिल इच्छुक नसल्यास तज्ञ समुपदेशकाद्वारे त्यांचे समुपदेशन करणे तसेच त्यांच्यामधील वाद-विवादाचे निराकरण करणे इत्यादीकरीता व्यासपीठ उपलब्ध करून याबाबतच्या कार्यवाहीचा आढावा घेण्याकरीता मा.मंत्री (महिला व बाल विकास) यांच्या अध्यक्षतेखाली खालील प्रमाणे शासकीय/अशासकीय सदस्यांची “आंतरधर्मीय विवाह-परिवार समन्वय समिती (राज्यस्तरीय)” गठीत करण्यात येत आहे:-

“आंतरधर्मीय विवाह-परिवार समन्वय समिती (राज्यस्तरीय)”

१	मा.मंत्री, महिला व बाल विकास	अध्यक्ष
२	प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
३	आयुक्त, महिला व बाल विकास, पुणे	सदस्य
४	सह सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई	सदस्य
५	श्री.संजीव जैन, संभाजीनगर	सदस्य
६	श्रीमती सुजाता संतोष जोशी, नाशिक	सदस्य
७	अॅड प्रकाश साळसिंगिकर, मुंबई	सदस्य
८	श्री.यदु गौडीया, नागपूर	सदस्य

९	श्रीमती मीराताई कडबे, अकोला	सदस्य
१०	श्रीमती शुभदा गिरीष कामत, पुणे	सदस्य
११	श्रीमती योगिता साळवी, मुंबई	सदस्य
१२	श्री. इरफान अली पिरजादे, मुंबई	सदस्य
१३	उपआयुक्त (महिला विकास), महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे.	सदस्य सचिव

२. वरील समिती खालील विषयांशी संबंधित विभागीय तसेच जिल्हा स्तरावरील अधिकारी यांची आवश्यकतेनुसार बैठका घेऊन आढावा घेईल:-

१. नोंदणीकृत विवाह / अनोंदणीकृत आंतरधर्मीय विवाह,
२. धार्मिक स्थळी करण्यात आलेले आंतरधर्मीय विवाह,
३. पळून जाऊन केलेले आंतरधर्मीय विवाह,
४. विवाह केलेल्या नवविवाहीत मुली/महिला तसेच त्यांच्या कुटुंबियांशी संपर्क साधून सद्यःस्थितीत ते एकमेकांच्या संपर्कात आहेत किंवा कसे? याबाबत माहिती संकलीत करणे,
५. आंतरधर्मीय विवाह केलेल्या तथापि, कुटुंबियांच्या संपर्कात नसलेल्या महिलांकडून त्यांच्या आई-वडिलांचा पत्ता घेऊन त्यांना माहिती देणे.
६. आई-वडिल इच्छुक नसल्यास तज्ञ समुपदेशकाद्वारे त्यांचे समुपदेशन करणे.

३ “आंतरधर्मीय विवाह-परिवार समन्वय समिती (राज्यस्तरीय)” खालील मुद्द्यांचा आढावा घेऊन शिफारस करेल:-

१. महिला व बाल विकास विभागामार्फत समाजातील आंतरधर्मीय विवाहाबाबतचे प्रश्न, धोरण, कायदे, कल्याणकारी उपक्रमांबाबत केंद्र शासन व राज्य शासनाच्या योजनांचा अभ्यास करणे. त्यामध्ये आवश्यक ते बदल सुचविणे. तसेच, सदर योजनांची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याबाबत उपाययोजनांची शिफारस करणे.
२. सदर समिती ही “आंतरधर्मीय विवाह-परिवार समन्वय समिती (राज्यस्तरीय)” असल्यामुळे समितीमधील सदस्यांना कोणत्याही प्रकारचे मानधन अनुज्ञेय राहणार नाही.
३. सदर “आंतरधर्मीय विवाह-परिवार समन्वय समिती (राज्यस्तरीय)” ची बैठक आवश्यकतेनुसार आयोजित करण्यात येईल.
४. सदर समितीने राज्यातील आंतरधर्मीय विवाह, त्यामधील समस्या व त्यावरील उपाययोजना व इतर अनुषंगिक बाबींच्या अनुषंगाने सविस्तर शिफारशी करणे.
५. समितीने केलेल्या शिफारशीनंतर शासनस्तरावरून योग्य तो निर्णय घेण्यात येईल व त्यानंतर समितीचे कार्य संपुष्टात येईल.

४. आंतरधर्मीय विवाह केलेल्या मुली/महिलांना काही तक्रार उद्भवल्यास त्यांच्यासाठी हेलपलाईन क्रमांक उपलब्ध करून देण्यात येईल. सदर समिती हेलपलाईन क्रमांकावर प्राप्त झालेल्या तक्रारींची तपासणी करून त्यानुसार योग्य ती पुढील कार्यवाही करेल.

५. महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय क्र. विवाह-२०२२/ प्र.क्र.२१८/ का-०२, दि.१३.१२.२०२२ अधिक्रमीत करण्यात येत आहे.

६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२१२१५१५५६१०४५३० असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(सुनिल सरदार)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
३. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
४. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई,
५. मा. मंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
६. मा. सभापती, विधान परिषद यांचे सचिव विधानभवन, मुंबई,
७. मा. अध्यक्ष, विधानसभा यांचे सचिव विधानभवन, मुंबई,
८. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव,
९. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१०. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
११. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१२. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१३. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, अल्प संख्यांक विकास विभाग, मुंबई,
१४. प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
१५. आयुक्त, महिला व बाल विकास, पुणे,
१६. उप आयुक्त (महिला विकास), महिला व बाल विकास, पुणे,
१७. व्यवस्थापकीय संचालक, महिला आर्थिक विकास महामंडळ, बांद्रा पूर्व, मुंबई,
१८. सहसचिव/उपसचिव, महिला व बाल विकास विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
१९. अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, सर्व कार्यासने, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
२०. सर्व समिती सदस्य (आयुक्त, महिला व बाल विकास, पुणे यांच्यामार्फत),
२१. निवडनस्ती, का.०२.